

М. О. Дергалюк,

к. е. н., асистент кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

## ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС"

М. Derhaliuk,

PhD in Economics, assistant of the Department of Economics and Entrepreneurship, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

### THE APPROACHES TO THE "AGROINDUSTRIAL COMPLEX" CONCEPT DEFINITION

*У статті встановлено, що існують два підходи щодо визначення сутності поняття "агропромисловий комплекс" як сукупності галузей та як об'єднання за різними видами діяльності. З'ясовано, що АПК здебільшого розуміють як систему і/або сукупність галузей національної економіки, що займаються виробництвом, переробкою, зберіганням і доведенням до кінцевого споживача аграрної продукції. При визначенні сутності використовується підхід, за яким АПК визначається за різновидами економічної діяльності, пов'язаних між собою технологічними, організаційними, економічними зв'язками щодо виробництва сільськогосподарської продукції. Дано авторське тлумачення сутності поняття "агропромисловий комплекс".*

*The article establishes that there are two approaches to the essence of the concept "agro-industrial complex" definition as a set of industries and as an association for different types of activities. It is revealed that AIC is mostly understood as a system and / or set of industries of the national economy engaged in the production, processing, storage and bringing to the final consumer of agrarian products. An approach is used in determining the essence of which AIC is determined by the types of economic activity associated with each other by technological, organizational and economic ties of agricultural production. Author's interpretation of the "agro-industrial complex" concept is given.*

*Ключові слова: агропромисловий комплекс, сутність, підходи, сукупність галузей, різновиди економічної діяльності.*

*Key words: agroindustrial complex, essence, approaches, set of industries, types of economic activity.*

### ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Аграрний сектор є однією із пріоритетних сфер економіки України. Він впливає на визначення її місця в міжнародному поділі праці та формування рівня конкурентоспроможності. Завдяки нарощуванню обсягів сільськогосподарського виробництва Україна протягом останніх років значно наростила свій експортний потенціал, увійшовши до числа провідних країн-експортерів за низкою видів сільськогосподарської продукції. Водночас розвиток вітчизняного аграрного сектору стикається з низкою проблем, які обмежують можливості максимально повного використання наявного виробничого потенціалу. Насамперед, це стосується недостатньої ефективності господарювання, низької товарності багатьох господарств, переважно сировинної орієнтації експорту. Особливо гостро відчувається брак інновацій як у сільському господарстві, так і в розвитку інфраструктури аграрного ринку регіону. Це призводить до відставання України від провідних держав Європи та світу за рівнем урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, енергомісткості аграрного сектору.

Все вищезазначене зумовлює актуальність дослідження теоретико-концептуальних основ агропромислового комплексу, у тому числі визначення його структури та сутності.

### АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний доробок у вивчення проблем та функціонування агропромислового комплексу внесли В.Г. Андрійчук, В.М. Бондаренко, О.М. Бородіна, М.П. Бутко, П.І. Гайдуцький, В.П. Галушко, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, А.В. Дейнеко, Ж.В. Дерій, М.Я. Дем'яненко, В.П. Ільчук, М.Ф. Крапивко, А.С. Лисейський, М.А. Лендел, Ю.О. Лупенко, М.І. Малік, Б.І. Пасхавер, Г.М. Підлісецький, В.В. Россоха, П.Т. Саблук, М.А. Хвесик, О.Ю. Чубукова, В.П. Яковенко та інші.

Але, необхідно зауважити, що деякі теоретико-концептуальні аспекти щодо визначення сутності та структури АПК досі залишаються дискусійними та вимагають подальших досліджень.

## МЕТА СТАТТІ

Метою статті визначення підходів щодо сутності поняття "агропромисловий комплекс" та дати авторське визначення.

## РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження розвитку АПК за сучасних умов господарювання зумовлена особливостями, які притаманні АПК, оскільки нестабільність внутрішнього та зовнішнього середовища суттєво впливає на параметри його розвитку. На сьогодні існують два підходи щодо визначення сутності поняття "агропромисловий комплекс", а саме як сукупності галузей та як об'єднання за різними видами діяльності. Розглянемо їх більш детально.

Так, спочатку розглянемо погляди різних авторів щодо тлумачення сутності поняття "агропромисловий комплекс" з точки зору сукупності галузей.

Є.М. Воробйов, Т.Ю. Гела вважають, що АПК — це "велике міжгалузеве утворення, органічна частина економіки країни, яка включає сукупність галузей, пов'язаних між собою процесом відтворення, основне завдання якого — забезпечення продовольчої безпеки країни, оптимальних норм харчування населення України, створення експортного потенціалу сировини і продовольства" [1, с. 16]. У такому визначенні акцентується увага на процесі відтворення, та основних цілях АПК, але відсутній перелік сукупності галузей.

П.Т. Саблук вважає, що АПК — це "велике міжгалузеве утворення, органічна частина економіки країни, яка включає сукупність галузей, пов'язаних між собою процесом відтворення, основне завдання якого — забезпечення продовольчої безпеки країни, оптимальних норм харчування населення України, створення експортного потенціалу сировини і продовольства" [2, с. 4]. Але у визначенні не зазначено сутність механізму взаємозв'язку сукупності галузей, відсутній їх перелік, акцентується увага на процесі відтворення та цілях АПК.

Ю.А. Гороховець зазначає, що це "сукупність взаємопов'язаних галузей народного господарства, основним завданням яких є забезпечення населення продуктами харчування" [3, с. 70]. Але, на наш погляд, це вузьке визначення, не враховує характеру взаємозв'язку галузей, відсутній їх перелік.

М.А. Кравець, М.С. Гріхолодов, Н.А. Казакова наголошують на тому, що АПК "цілісна народногосподарська система взаємопов'язаних в своєму розвитку галузей, які забезпечують виробництво сільськогосподарської сировини та продовольства, їх заготівлю, зберігання, переробку і реалізацію населенню" [4, с. 23]. Автори акцентують увагу на цілісності системи взаємопов'язаних галузей, але перелік галузей відсутній.

І.А. Мінаков, О.В. Соколов, М.І. Куликов стверджують, що це "сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції" [5, с. 28]. Отже, основний акцент на взаємозв'язку економічних відносин між галузями.

Г.П. Журавлева, В.В. Громько, М.І. Забелина зазначають, що АПК — "функціональна багатогалузева підсистема, що відображає взаємодію сільського господарства та пов'язаних з ним галузей економіки з виробництва сільськогосподарської техніки, сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації" [6, с. 482]. АПК визначається як підсистема, але не уточнюється чого саме; акцентується увага на взаємозв'язку виробництва сільськогосподарської техніки з виробництвом сільськогосподарської продукції.

М.Й. Хорунжий зазначає, що це "інтегрована органічна система, частина всього народного господарства, яка базується на взаємодії відтворювального процесу в тих сферах і галузях, які мають пряме відношення до задоволення потреб суспільства в продовольчих і непро-

довольчих товарах, одержаних із сільськогосподарської сировини" [7, с. 38]. Але при цьому не визначено характер взаємозв'язків між потребами суспільства та структурою АПК, основна увага приділена взаємозв'язкам сфер і галузей АПК.

Н.А. Попов "складна інтегрована соціально-економічна система взаємопов'язаних галузей, котрі здійснюють відтворення продуктивних сил і виробничих відносин" [8, с. 10]. Акцентуючи увагу на складності взаємовідносин, не приділяється увага структурі АПК.

Щодо словників, то вони дають такі визначення:

— Економічний словник-довідник — "сукупність галузей народного господарства, зайнятих виробництвом, переробкою, збереженням і доведенням до споживача сільськогосподарської продукції сукупність взаємопов'язаних галузей народного господарства, об'єднаних своєю ціллю функцією (забезпечення населення продуктами харчування і предметами народного споживання сільськогосподарського походження), що розвиваються відповідно до конкретних природно-географічних і суспільно-географічних особливостей території" [9, с. 11—12]. Дано розмежування окремих складових компонентів АПК з позицій технологічного ланцюга, але відсутній перелік галузей АПК взагалі не подають структуру АПК, акцентуючи увагу на його цільовому призначенні.

— Великий економічний словник — "сукупність галузей народного господарства, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють транспортування, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, доведення її до споживача, щоб забезпечити сільське господарство технікою і добривами тощо" [10]. Основну увагу приділено щільності взаємозв'язку між галузями сільського господарства та промисловості їх функціонального призначення.

— Сучасний економічний словник — "сукупність галузей економіки країни, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють перевезення, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, постачання її споживачам, щоб забезпечити сільське господарство технікою, хімікатами і добривами, які обслуговують сільськогосподарське виробництво" [11]. Акцентується увага на щільності взаємозв'язку між галузями сільського господарства та промисловості, а також на їх функціональному призначенні.

— Економічний словник — "сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну, переробки і споживання сільськогосподарської продукції" [12, с. 458]. Взаємозв'язок між галузями уявляється як економічні відносини.

Отже, представлені тлумачення сутності поняття "АПК" дають можливість визначити, що АПК здебільшого розуміють як систему і/або сукупність галузей національної економіки, що займаються виробництвом, переробкою, зберіганням і доведенням до кінцевого споживача аграрної продукції.

Але також існують й інші обґрунтовані твердження щодо сутності поняття "АПК" з точки зору об'єднання підприємств та різних видів діяльності, розглянемо їх більш детально.

О.О. Томілін наголошує, що АПК це — "складний комплекс виробництва, який об'єднує різні галузі сільського господарства, головним завданням якого є забезпечення країни продовольством та сільськогосподарською сировиною" [13, с. 150]. Тобто акцентується увага на виробничих взаємовідносинах різних галузей сільського господарства.

С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я.Б. Олійник та ін. наголошують, що АПК "визначає соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, його забезпечення продуктами харчування, а промисловість

— сільськогосподарською сировиною" [14, с. 199]. Але таке визначення, не розкриває структуру, функціональні взаємозв'язки АПК, акцентуючи увагу тільки на цільовому призначенні.

Я.А. Жаліло, О.В. Собкевич, В.М. Русан зазначають, що АПК — це "важливий сектор національної економіки, що об'єднує різні види економічної діяльності при виробництві сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, а також доставці їх до кінцевого споживача" [15, с. 3]. Але наголошується на макроекономічному аспекті функціонування АПК, не розглядаючи його структуру.

Н.О. Лисенко, Н.В. Білошкурська тлумачать АПК як "стратегічно важлива галузь народного господарства України, яка поєднує все виробництво сільськогосподарської продукції (аграрні підприємства), її переробку (переробні підприємства АПК) та агропромисловий сервіс" [16, с. 7]. Акцентується увага на відокремленні агропромислового обслуговування в самостійну галузь.

В.В. Небелас зазначає, що це "сукупність виробничо-взаємопов'язаних підприємств з вирощування, зберігання, заготівлі, транспортування, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції, а також обслуговуючих та допоміжних підприємств та організацій" [17, с. 97]. Отже, наголошено на особливостях та цільовому призначенні взаємопов'язаних підприємств та наявності обслуговуючих й допоміжних організацій; не має макроекономічної складової.

О.П. Атамас вважає, що АПК — це "міжгалузева територіально-виробнича одиниця, від рівня і збалансованості розвитку складових сфер якої залежить забезпеченість потреб населення в продовольчій продукції, його добробут" [18]. Зроблено наголос на рівні розвитку взаємопов'язаних підприємств, не визначаючи структуру АПК.

Т.В. Остапенко наголошує, що це "цілісне полікомпонентне утворення, що складається з видів діяльності основного виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури, пов'язаних між собою технологічними, організаційними та економічними зв'язками з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання продукції сільськогосподарського походження задля досягнення інтеграційної мети національної соціально-економічної системи — забезпечення продовольчої та агросировинної безпеки держави" [19, с. 30]. Таким чином, показано взаємозв'язок основних видів економічної діяльності АПК та соціальної інфраструктури, а також наголошено на необхідності забезпечення продовольчої безпеки держави.

І.Ю. Сиваченко, Д.З. Коров'яковський зазначають, що це "система виробничо-економічних відносин сільського господарства з галузями промисловості та іншими сферами народного господарства, які його обслуговують, досягаючи рівня агропромислової інтеграції" [20, с. 10]. Основна увага приділяється залежності взаємовідносин сільського господарства та галузей промисловості від рівня агропромислової інтеграції.

С.В. Коляденко обґрунтовує, що АПК "сукупність галузей і видів діяльності народного господарства, які на основі планомірного розподілу праці забезпечують виробництво продуктів харчування та інших споживчих товарів аграрного походження, а також засобів виробництва і послуг для сільського виробництва і переробних галузей промисловості" [21, с. 181]. Увага сконцентрована на визначенні структури; при цьому не відображається інфраструктура АПК.

Словник-довідник правових, політологічних, соціологічних та економічних термінів дає таке визначення: "міжвидове утворення, котре містить у своєму складі сільськогосподарські та інші види економічної діяльності та функціонує на базі широкого застосування розвинутих та урегульованих нормами аграрного права інтеграційних та кооперативних зв'язків, охоплює виробництво сировини для сільського господарства та

пов'язаних з ним видів діяльності, їх матеріально-технічне забезпечення та обслуговування, усі стадії ведення та реалізації сільськогосподарської продукції та її переробки" [22, с. 9—10]. Наголошено на існуванні та дотриманні норм аграрного права, що впливає на характер взаємозв'язків в АПК та розширює спектр видів економічної діяльності, які входять до АПК.

Отже, при визначенні сутності використовується підхід, за яким АПК визначається за різновидами економічної діяльності, пов'язаних між собою технологічними, організаційними, економічними зв'язками щодо виробництва сільськогосподарської продукції.

## ВИСНОВКИ

Узагальнюючі підходи до визначення поняття "агропромисловий комплекс" дають можливість констатувати, що існують неоднозначні тлумачення його сутності. АПК розглядають, як: сукупність галузей, соціально-економічну систему, сукупність виробничо-взаємопов'язаних підприємств, територіально-виробничу структуру, міжгалузевий територіальний комплекс.

Але при цьому об'єднуючим у поглядах науковців є те, що АПК потрібно розглядати як систему утворюючу підсистему національної економіки, що займає чільне місце у функціонуванні народного господарського комплексу країни, його суспільному відтворенні, забезпечуючи не тільки продовольчу та економічну безпеку, а й створюючи робочі місця в інших галузях економіки, а також сприяє розширенню експортного потенціалу країни. Розширення сільськогосподарського виробництва призводить до позитивних зрушень у розвитку інфраструктури, залученні інвестиційних ресурсів у промисловість тощо. Галузям АПК притаманні вертикальні та горизонтальні зв'язки.

На наш погляд, агропромисловий комплекс необхідно розглядати, як складну інтегровану соціально-економічну систему взаємопов'язаних галузей з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції, яким притаманні специфічні (певні) функціональні ознаки, що здійснюють відтворення виробничих сил і виробничих відносин.

## Література:

1. Воробйов Є.М. Агропромисловий комплекс України: сучасний стан та особливості / Є.М. Воробйов, Т.Ю. Гела // Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. — Вип. 2 "Економіка". — 2010. — С. 15—20.
2. Саблук П.Т. Состояние и перспективы развития агропромышленного комплекса Украины / П.Т. Саблук // Экономика Украины. — 2008. — № 12. — С. 4—8.
3. Гороховець Ю.А. Теоретичні основи структурування АПК регіону / Ю.А. Гороховець // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка": збірник наукових праць / Ред. кол.: І.Д. Пасічник, О.І. Дем'янчук. — Острог: Вид-во Національного університету "Острозька академія", 2014. — Вип. 27. — С. 69—72.
4. Кравець М.А. АПК України на сучасному етапі розвитку (стан і перспективи) / М.А. Кравець, М.С. Гріхолов, Н.А. Казакова // Науковий вісник Херсонського державного університету. — Вип. 13. Ч. 1. — 2015. — С. 22—28.
5. Минаков І.А. Економіка отраслей АПК: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И.А. Минаков, Н.И. Куликов, О.В. Соколов и др.; под ред. И.А. Минакова. — М.: Колос-С, 2004. — 464 с.
6. Журавлева Г.П. Экономическая теория. Микроэкономика: учебник для вузов / Г.П. Журавлева, В.В. Громько, М.И. Забелина; под ред. Г.П. Журавлевой. — М.: Дашков и К, 2008. — 934 с.
7. Хорунжий М.И. Организация агропромышленного комплекса: підруч. / М.И. Хорунжий. — К.: КНЕУ, 2001. — 382 с.

8. Попов Н.А. Экономика сельского хозяйства: учебник / Н.А. Попов. — М.: Издательство "Дело и Сервис", 2001. — 368 с.

9. Економічний словник-довідник / За ред. С.В. Мочерного. — К.: Феміна, 1995. — 368 с.

10. Большой экономический словарь / Под ред. А.Б. Борисова. — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.

11. Современный экономический словарь / Под ред. Райзберга Б.А., Лозовского Л.Ш., Стародубцева Е.Б. // 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с.

12. Экономический словарь / Под ред. А.Н. Азриляна. — М.: Институт новой экономики, 2007. — 1152 с.

13. Томілін О.О. Формування та розвиток міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі / О.О. Томілін // Вісник Запорізького національного університету. — Вип. № 3 (15). — 2012. — С. 148—153.

14. Розміщення продуктивних сил України: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Дорогунцов С.І., Пітюренко Ю.І., Олійник Я.Б. та ін. — К.: КНЕУ, — 2000. — 364 с.

15. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: аналіт. доп. / За заг. ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, — 2011. — 104 с.

16. Лисенко Н.О. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки агропромислових підприємств: монографія / Н.О. Лисенко, Н.В. Білошкурська. — Умань: ВПЦ "Візаві" (Видавць "Соцінський"), 2014. — 257 с.

17. Небелас В.В. Функціонально-компонентна структура агропромислового комплексу України: виклики сучасного розвитку / В.В. Небелас // Часопис картографії. — 2011. — Вип. 3. — С. 96—103.

18. Атамас О.П. Сутність та класифікація виробничої інфраструктури АПК [Електронний ресурс]: Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" / О.П. Атамас. — 2011. — № 12. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=826>

19. Остапенко Т.В. Пріоритетні напрями розвитку вітчизняного АПК в умовах глобалізаційних викликів / Т.В. Остапенко // Науковий вісник Чернівецького університету. — Вип. 750. — 2015. — С. 29—32.

20. Сиваченко И.Ю. Формирование и развитие целостной системы агропромышленного комплекса / И.Ю. Сиваченко, Д.З. Коровяковский. — К.; -Одесса: Вища школа, 1987. — 172 с.

21. Коляденко С.В. Структурна трансформація в господарських комплексах АПК регіону / С.В. Коляденко // Зб. наук. пр. — ВНАУ. — № 2 (53). — Т. 3. — 2011. — С. 181—187.

22. Словник-довідник правових, політологічних, соціологічних та економічних термінів: нав. пос. уклад: І.П. Байрак, В.К. Збарський, О.В. Грабовський, В.І. Курило, Л. І. Курило. — К.: Міленіум, 2008. — 296 с.

References:

1. Vorobjov, Ye.M. and Hela, T.Yu. (2010), "Agro-industrial complex of Ukraine: the current state and features", Zbirnyk naukovykh prats' KhNPU im. H.S. Skovorody, vol. 2, pp. 15—20.

2. Sabluk, P.T. (2008), "Sostojanie i perspektivy razvitija agropromyshlennogo kompleksa Ukrainy", Jekonomika Ukrainy, vol. 12, pp. 4—8.

3. Horokhovets', Yu.A. (2014), "Theoretical fundamentals of the agribusiness of the region", Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia". Seriia "Jekonomika": zbirnyk naukovykh prats', vol. 27, pp. 69—72.

4. Kravets', M.A. Hrikhovodov, M.S. and Kazakova, N.A. (2015), "Agro-industrial complex of Ukraine at the present stage of development (state and prospects)", Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu, vol. 13-1, pp. 22—28.

5. Minakov, I.A. Kulikov, N.I. and Sokolov, O.V. (2004), Jekonomika otraslej APK: ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij [Economics of agricultural industries: Textbook. allowance for stud. supreme. training. establishments], KolosS, Moskva, Rossiya.

6. Zhuravleva, G.P. Gromyko, V.V. and Zabelina, M.I. (2008), Jekonomicheskaja teorija. Mikrojekonomika: uchebnyk dlja vuzov [Economic theory. Microeconomics: a textbook for universities], Dashkov i K, Moskva, Rossiya.

7. Khorunzhyj, M.J. (2001), Orhanizatsiia ahropromyslovoho kompleksu: pidruch. [Organization of agro-industrial complex: under the umbrella], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Popov, N.A. (2001), Jekonomika sel'skogo hazajstva: uchebnyk [Economy of agriculture: textbook], Izdatel'stvo "Delo i Servis", Moskva, Rossiya.

9. Mochernyj, S.V. (1995), Ekonomichnyj slovnyk-dovidnyk [Economic Dictionary-Directory], Femina, Kyiv, Ukraine.

10. Borisov, A.B. (2003), Bol'shoj jekonomicheskij slovar' [The Big Economic Dictionary], Knizhnyj mir, Moskva, Rossiya.

11. Rajzberg, B.A. Lozovskij, L.Sh. and Starodubcev, E.B. (2003), Sovremennyj jekonomicheskij slovar' [Modern Economic Dictionary], 5th ed., INFRA-M, Moskva, Rossiya.

12. Azriliyan, A.N. (2007), Jekonomicheskij slovar' [The Economic Dictionary], Institut novoj jekonomiki, Moskva, Rossiya.

13. Tomilin, O.O. (2012), "Formation and development of inter-branch relations in the agro-industrial complex", Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu, vol. 3(15), pp. 148—153.

14. Dorohuntsov, S.I. Pitiurenko, Yu.I. and Olijnyk, Ya.B. (2000), Rozmischennia produktyvnykh syl Ukrainy: navch.-metod. posib. dlja samost. vuvch. dysts. [Placement of productive forces of Ukraine: teaching method. manual for self learn dists], KNEU, Kyiv, Ukraine.

15. Zhalilo, Ya.A. (2011), Rozvytok ahrarynoho vyrobnytstva yak peredumova zabezpechennia prodovol'choi bezpeky Ukrainy: analit. dop. [Development of agrarian production as a precondition for ensuring food security of Ukraine: analyst. report], NISD, Kyiv, Ukraine.

16. Lysenko, N.O. Biloshkurs'ka, N.V. (2014), Ekonomiko-orhanizatsijnij mekhanizm formuvannia ekonomichnoi bezpeky ahropromyslovykh pidpryemstv [Economic-organizational mechanism of formation of economic safety of agro-industrial enterprises], VPTs "Vizavi" (Vydavets' "Sochins'kyj"), Uman', Ukraine.

17. Nebelas, V.V. (2011), "Functional-component structure of the agro-industrial complex of Ukraine: challenges of modern development", Chasopys kartografii, vol. 3, pp. 96—103.

18. Atamas, O.P. (2011), "The essence and classification of the industrial infrastructure of agro-industrial complex", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 15 April 2018).

19. Ostapenko, T.V. (2015), "Priority directions of development of domestic agroindustrial complex in the context of globalization challenges", Naukovyj visnyk Chernivets'koho universytetu, vol. 750, pp. 29—32.

20. Sivachenko, I.Ju. Korovjakovskij, D.Z. (1987), Formirovanie i razvitie celostnoj sistemy agropromyshlennogo kompleksa [Formation and development of an integrated system of agro-industrial complex t], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.

21. Koliadenko, S.V. (2011), "Structural transformation in agricultural complexes of agrarian and industrial complex of the region", Zb. nauk. pr. — VNAU, vol. 2 (53)-3, pp. 181—187.

22. Bajrak, I.P. Zbars'kyj, V.K. Hrabovs'kyj, O.V. Kurylo, V.I. and Kurylo, L.I. (2008), Slovnyk-dovidnyk pravovykh, politolohichnykh, sotsiolohichnykh ta ekonomichnykh terminiv [Dictionary of legal, political, sociological and economic terms], Milenium, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2018 р.